

TUDOR ARNĂUT, RODICA URSU NANIU, *Vestigii getice din a doua epocă a fierului în interfluviul pruto-nistrean*, Editura Helios, Iași, 1996, 158 p.

Efortul din ultimul timp a doi colegi de la Universitatea de Stat din orașul Chișinău – T. Arnăuț și R. Ursu Naniu – a fost fructificat prin apariția unei publicații, în a cărei așteptare cititorii erau de mai multă vreme, în special cei din stânga Prutului (este prima carte dedicată civilizației geto-dacice din extremitatea estică, care a apărut în limba română). Bineînțeles, interesul pentru ea nu este dictat doar de aspectul amintit, faptul fiind totuși demn de luat în seamă.

Pentru specialiști este, în primul rând, o lucrare care și-a propus să completeze (în măsura posibilităților) golurile existente și să revadă unele postulate „încetățenite” în istoriografie pe marginea problemelor cu aspect etno-cultural în cea de a doua epocă a fierului pe teritoriul pruto-nistrean. Acestea au fost posibile grație cercetărilor arheologice din ultimele decenii, care au scos la lumina zilei materiale noi și interesante, în măsură să contribuie la realizarea scopurilor propuse de autori.

De fapt, lucrarea pornește de la tradițiile mai vechi ale istoricilor ex-sovietici, care tratau problemele constituirii etniei geto-dacice, cât și a spațiului ei de formare, preponderent prin prisma izvoarelor scrise. Pe bună dreptate autorii reproșează acestui concept, menționând că doar o analiză integrală și sistematică a tuturor surselor de informare – literare, lingvistice, etnografice și în primul rând a celor arheologice – este în stare să elucideze o situație cât mai apropiată de cea reală. În această ordine de idei, autorii și-au propus să adune toate vestigiile geto-dacice din secolele VI–III a.Chr. Totodată, ținând cont de amplasarea geografică a teritoriului pruto-nistrean la periferia lumii geto-dacice, s-a recurs la o rigiditate mai mare a valorificării materialului arheologic, reprezentat atât de elemente autohtone, cât și de cele alogene, selecționându-se doar complexe arheologice bine definite din

punct de vedere cronologic. Acestea, la rândul lor, au fost supuse cercetării sub două aspecte:

- a gradului de participare a elementelor hallstattiene la gena cultura geto-dacice timpurii;
- a gradului de interferență culturală dintre sciți și geto-daci.

Cu scopul realizării acestor obiective, în capitolul al 2-lea autorii au întreprins o clasificare tipologico-funcțională a vestigiilor getice din secolele VI–III a.Chr., ținând cont, în acest context, de condițiile geo-climaterice.

Cercetările au evidențiat 166 de situri în 150 de localități, inclusiv acelea ce au rezultat din periegezele ultimilor ani (unele inedite), precum și din materialele cercetărilor anterioare ce nu au mai văzut lumina tiparului – toate cu multă grijă și migală adunate din arhivele muzeelor din Basarabia. Pe scurt, au fost trecute în revistă toate tipurile de situri existente pentru acest interval de timp (așezări fortificate și nefortificate, construcții și amenajări funerare, inclusiv mormintele izolate, tezaurele și descoperirile întâmplătoare), însoțind-le cu trimiteri la o bogată bibliografie.

În următoarele două capitole (3 și 4) au fost analizate detaliat – în ordine cronologică și din punct de vedere tipologic – toate construcțiile și amenajările tipice acestei perioade, precum și inventarul acestora.

Capitolul al 3-lea cuprinde descoperirile getice din secolele VI–V a.Chr. Luând în discuție problema fortificațiilor, sunt propuse examinării cele de la Rudi și Butuceni. Autorii, pe bună dreptate, remarcă lipsa argumentelor pentru încadrarea cronologică a sistemului defensiv de la Rudi în acest interval de timp, încât fortificația de la Butuceni poate fi considerată unica, deocamdată, în spațiul pruto-nistrean atribuită Hallstattului tracic.

Datarea elementelor defensive este făcută pe baza unei aplicații cruciforme de bronz cu analogii în lumea scită, descoperită chiar în structura celei de a 3-a linii de apărare (conform informațiilor lui I. Niculiță). Intrând în detalii, autorii au prezentat toți parametrii sistemului defensiv de la Butuceni. Numărul așezărilor nefortificate pentru acest interval de timp este foarte redus, de altfel ca și construcțiile și amenajările din ele. Cu toate acestea, ele și-au găsit reflectarea necesară în paginile acestui capitol.

Ritul și ritualul funerar sunt ceva mai bine cunoscute, grație în primul rând necropolei de la Dănceni (42 morminte aparținând perioadei getice), căreia îi este acordat un spațiu ceva mai mare. La finele capitolului sunt propuse tipologiile pentru inventarul arheologic caracteristic siturilor din această perioadă (ceramică, piese de harnașament, arme, unelte, podoabe).

Capitolul al 4-lea are aceleași obiective, vizând însă descoperirile din secolele IV–III a.Chr. Pentru intervalul de timp respectiv, acestea sunt mai numeroase, ceea ce le-a permis autorilor o mai nuanțată tratare a lor. Sunt prezentate detaliat fortificațiile pentru care s-a întocmit o tipologie ce are la bază mai mulți parametri (formele de relief, structura sistemului defensiv, funcționalitatea). Abordând problema așezărilor nefortificate se încearcă sesizarea unor planuri concrete ale acestora cu o caracteristică a celor mai reprezentative construcții și amenajări, însoțind descrierea de o detaliată prezentare tipologică a inventarului din ele.

Reușit se prezintă compatimentul cu privire la descoperirile monetare, care au fost grupate conform provenienței lor. Fără a se limita la o simplă statistică, autorii încearcă să surprindă

semnificația acestor artefacte, determinând motivele și condițiile circulației monetare, precum și gradul de intensitate al acesteia. Altfel, foarte interesante sunt raționamentele cu privire la monedele barbare de tip Huși-Vovriești, observațiile autorilor fiind foarte subtile în contextul arealului de răspândire și al intervalului de timp (opinia existentă leagă apariția acestor monede de factorul alogen, ceea ce provoacă unele rezerve ținând cont de observațiile autorilor în propriile săpături).

La sfârșitul capitolului 4 și în cel următor obiectivele au fost axate în jurul riturilor și ritualurilor funerare. În capitolul 4 au fost supuse atenției două necropole mai importante: „Hansca-Lutăria”, cercetată mai de mult (72 morminte getice), și „incinta fortificată” de la Stolniceni – un caz insolit pentru lumea geto-dacică. Prima – o necropolă plană, caracterizată prin biritualism cu tendința spre incinerare – se încadrează în tradiționalele canoane ale lumii getice, pe care autorii le evidențiază, mai puțin însă indicând analogiile. În ceea ce privește descoperirea de la Stolniceni – înhumajii sub tumuli (7 schelete dezvelite în tumulul nr. 2) – situația este cu totul deosebită, multe lucruri rămânând, deocamdată, în așteptarea explicațiilor (este doar o fază incipientă a cercetărilor).

Încheie această lucrare o corelare a riturilor și ritualurilor funerare din spațiul pruto-nistean cu cele din teritoriile limitrofe, căutându-se explicații pentru asemănările și deosebirile sesizate. Textul lucrării este însoțit de un rezumat în limba franceză, o bogată bibliografie și 42 de planșe cu hărți, schițe, planuri, profile și desene ale inventarului arheologic – toate caracterizate printr-o bună realizare grafică.

OCTAVIAN MUNTEANU